

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Sange til Maifesten i Danske Samfund Den 28de Mai i Danske Samfund

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Sange til Maifesten i Danske Samfund Den 28de Mai i Danske Samfund", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Aarhus Universitet, Det Teologiske Fakultet. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1841_699-intro-shoot-idm93.pdf (tilgået 02. august 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Historiens skræmmebillede

Som skræmmeeksempler på, hvor galt det kan gå, når kongens magt indskrænkes og repræsentative forsamlings indflydelse på lovgivningen bliver for stor, nævner Grundtvig Niels Ebbesens og Frederik 3.s tid, hvor riget kom "paa Randen af sin Undergang" (s. 8).

Da Christoffer 2. blev valgt som konge i 1320, måtte han besegle en håndfæstning, der indskrænkede kongens beføjelser betydeligt i forhold til hans forgængere. Han kunne dog ikke leve op til sit løfte og blev i 1326 afsat af rigsrådet, hvorefter Valdemar 3. blev sat på tronen med en håndfæstning, der indeholdt mindst lige så mange begrænsninger. Efter en kort tid tilbage på tronen døde Christoffer 2. i 1332, og i de følgende otte år var Danmark uden konge. Riget blev delt mellem forskellige parter, blandt andre Valdemar 3.s morbror, Gerhard 3., bedre kendt som 'den kullede greve', som havde fået Fyn og Jylland i pant. Det var en tid præget af politiske magtspil, oprør og borgerkrigs-lignende tilstande. Niels Ebbesen, som Grundtvig bruger som nationalt forbillede i flere af sine 28. maj-taler i Danske Samfund (Lundgreen-Nielsen 1992, s. 75), myrdede under et oprør i Randers i april 1340 Gerhard 3., og det er siden blevet tolket som en årsagerne til, at Valdemar 4. Atterdag igen kunne etablere kongedømmet. Valdemar 4. Atterdag slap vel at mærke ved sin indsættelse som konge for at underskrive en egentlig håndfæstning.

Danmarkshistoriens sidste, men hidtil mest indskrænkende håndfæstning måtte Frederik 3. underskrive, da han satte sig på tronen i 1648. Det var en håndfæstning, der gav rigsrådet betydeligt større indflydelse på statslige områder. Rigsrådet skulle egentlig repræsentere hele riget, men reelt var det enkelte magtfulde adelige slægter, der sad på posterne. Den stramme håndfæstning førte til magtkampe mellem kongen og rigsrådet, og i 1660 afskaffede Frederik 3. håndfæstningerne, hvilket banede vejen til enevælde og dermed afslutningen på det adelvælde, som rigsrådets indflydelse var et udtryk for.

Kongehånd og folkestemme

Grundtvig nævner selv at han med tiden blev mere positivt stemt over for stænderforsamlingerne, og efterhånden opdagede han, at blandt Frederik 6.s gode gerninger var oprettelsen af forsamlingerne den "Største og Glædeligste, fordi den omfatter hele Rigets Tarv og er skikket til at gavne og glæde den sildigste Efterslægt saavel som os" (s. 6). Den store gevinst ved forsamlingerne var, at folkestemmen blev sat fri, hvilket vil sige, at befolkningen i højere grad fik mulighed for at ytre sig og udveksle meninger. Dog var det reelt kun de stænderdeputerede, der fik mulighed for at ytre sig, og censuren gjorde det fortsat svært for andre at udtrykke sig frit under enevælden. Men det var et afgørende forhold for Grundtvig, at forsamlingerne forblev rådgivende og ikke fik "afgørende Stemme" (s. 7). Deres rolle var at rådgive kongen; de måtte ikke få direkte indflydelse på regeringen, for i så fald ville det blive en delt regering, og de historiske skræmmeeksempler viser netop, hvilke uheldige konsekvenser en delt regering kan få.

Indførelsen af enevælden i 1660 tolker Grundtvig som en genforening af pagten mellem kongen og folket. I hans udlægning har folket skænket kongen den enevældige magt med tillid til, at han vil arbejde for "Rigets Vel og ramme *fælles Bedste*" (s. 10). I talen beskriver Grundtvig et samfundsideal, hvor kongen styrer vejledt af kyndige mænds offentlige ytringer, noget der senere er blevet kaldt opinionsstyret enevælde (Seip 1958). Grundtvig taler om stænderforsamlingernes fremtid som "det lyse Haab, at Marken skal blomstre fra Slægt til Slægt under faderlige *Enevolds-Konger*, oplyste og styrkede ved den kiærlige, den *fri*, den uddelige *Folke-Stemme!*" (Grundtvig 1841b, s. 21). Det er det centrale princip i ideen om det opinionsstyrede enevælde, at magten skal udøves i overensstemmelse med den offentlige mening. Tine Damsholt forklarer teoriens ideal på følgende måde:

Regenten sås som den offentlige menings tolk, men til gengæld hævdede man ytringsfrihedens vigtighed, idet den sås som en kontrollerende instans. Den offentlige mening, der frit kunne komme til orde og kritisere landets styre, var altså en garanti, der opfattedes som nødvendig i et monarki (Damsholt 1995, s. 142 f.).

Når folket viser kongen trofasthed ved at skænke ham den enevældige magt, mener Grundtvig, at han vil blive motiveret til at arbejde for det *fælles bedste*, og oprettelsen af stænderforsamlingerne er ifølge Grundtvig et eksempel på den gensidige trofasthed, hvor kongen skænker folket retten til at komme til orde (s. 11). Frederik 6.s formål med at oprette stænderforsamlingerne var ifølge Grundtvig at opdage "Feil i sit *Cancellies og Rentekammers Forestillinger*" og få "Oplysning [...] om hvad den *danske* Folkeaaand kræver og hvad *Danmarks* Hjerte enten ønsker eller vil frabede sig" (s. 15).

Idealet er altså, at en konge uden håndfæstning og et folk med ytringsfrihed i forening skal stræbe mod det

fælles bedste. Men med folket mener Grundtvig ikke nødvendigvis det samme som flertallet eller 'flerheden'. Det skal nærmere forstås som det, Jean-Jacques Rousseau har kaldt 'folkeviljen', som Tine Damsholt har beskrevet i en artikel om Grundtvigs politiske tænkning:

Den utopiske symbiose mellem stat og individ forankres i ideen om folkeviljen, der forener de enkeltes viljer, idet man sætter egne interesser tilside for det fælles bedste. Folkeviljen er mere end folkets vilje udtrykt ved flertalsafgørelser, folkeviljen er viljen til det fælles bedste, og denne vilje skaber folket. Denne bestemmelse af, at det kræver samfundssind at være et folk, er central i forhold til Grundtvigs politiske univers (Damsholt 1995, s. 142).

Det er altså ikke nok, at folket har ret til frit at ytre sig; de skal også kunne tilsidesætte egne interesser til fordel for det fælles bedste. Folkestemmen skal med andre ord være i stand til at "udtrykke det *Danske Folkeliv*" (Grundtvig 1841b, s. 14).

Resten af talen kan læses som en bøn til Christian 8. om at oprette en højskole i Sorø, som kan tjene til at danne befolkningen på modersmålet, så de bliver klar til at deltage i den offentlige debat. Gør han det, kan han sammenlignes med Danmarks største konger (s. 17).